

שיעורי תורה

היכלי תורה

ערש"ק פרשת בשלח יב שבט תשס"ט ♦ דף היומי בבלי: בבא קמא מ ירושלמי: קידושין ד

כי השבע השביע את בני ישראל לאמר פקד פקד אלקים אתכם והעליתם את עצמתי מזה אתכם

נושאי הדף בעלון

- הכאת אדם שיש אומדנא שגנב.....בבא קמא מ
- התדבקות בתלמידי חכמים וצדיקים וגודל כוחם.....בבא קמא מא
- כיצד מתחלקים הירושים בפיצויים עבור הריגת אביהם.....בבא קמא מב
- כפרה על הריגה בגרמא.....בבא קמא מב
- שור של שביעית שהרג נפש, והנחת שור בבית הסוהר.....בבא קמא מג
- דין תורה בין איש לאשתו.....בבא קמא מד
- הרחקת דבר שיכול להזיק.....בבא קמא מד
- אם צריך בעה"ב לטרוח אחר הפועל לשלם לו.....בבא קמא מד
- חידוש הגר"א ב'הולכין אחר הנתבע'.....בבא קמא מה
- בחירת דינים מסוימים בב"ד.....בבא קמא מה
- הנאה מוולד או מביצה כשנדר הנאה מהאם.....בבא קמא מו
- סם המוות לגנב.....בבא קמא מו
- כפתור ופרח.....עמוד 5

ברש"י: ולמה לא השביע בניו שישארו לארץ כנען מיד, כמו שהשביע יעקב. אמר יוסף, אני שליט הייתי במצרים והיה סיפק בידי לעשות, אבל בני לא יניחום מצרים לעשות, לכך השביעם לכשיגאלו ויצאו משם שישארו. 'והעליתם את עצמתי מזה אתכם', לאחיו השביע כן, למדנו שאף עצמתי מזה אתכם', לאחיו השביע כן. למדנו שאף עצמות כל השבטים העלו עמהן, שנאמר 'אתכם'.

על פירוש רש"י בפסוק יש להקשות שתי קושיות:

א. במה שהקשה רש"י, למה לא השביע לבניו שישארו לארץ כנען מיד, נכללות בזה באמת שתי שאלות, האחת, למה השביע את בניו שישארו מיד. והנה במה שתירץ רש"י נתיישב לנו למה לא ציוה להעלותו מיד, אבל השאלה מדוע לא ציוה לבניו, אינה מתיישבת בזה.

ב. מתוך שאנו רואים שאף עצמות כל השבטים העלו עמהן, ולא מצאנו בהם שראו צורך להשביע את בנייהם שיעלו לארץ ישראל, על כרחנו לומר, שהיה ברור להם שגם בלא שבועה יובאו לקבורה בארץ ישראל, מתוך שידוע היטב לבני ישראל גודל חביבותה. מדוע, אם כן, זקוק היה יוסף לשבועה.

ונראה לפרש, שלא יכול היה יוסף לסמוך על בניו שיעלוהו עמהם בצאתם ממצרים, שהרי בני אפרים דחקו את הקץ ויצאו ממצרים בחזקה, כמו שכתוב בדברי הימים (א ז כא), והרגום אנשי גת, כמו שפירש רש"י בפסוק 'חיל אחו ישיבי פלשת'. יוסף שראה זאת ברוח קודשו, חשש שאם יסמוך על בניו שיעלוהו עמהם כדרך שעשו כל השבטים, שמא יעלוהו דווקא אותם שדחקו את הקץ, ואז היה ארונו נופל ביד הפלשתים בגת.

לכן כאשר מסר יוסף לאחיו את הסימן שעתיד לתת הגואל האמתי, באמרו 'פקד פקד' (עיין רש"י לעיל ג יח), ראה לנכון להשביע אותם שיעלוהו אתם. כעת אם ירצו בני אפרים להעלותו עמם, בסברם שכבר הגיע זמן הגאולה, לא יניחום בני ישראל מכח השבועה.

מעתה נתיישבו שתי התמיהות, כי לצוות לבניו לא יכול היה, מהחשש שמא יקדימו להעלותו קודם הגאולה, ולכן צריך היה לצוות לאחיו שיעלוהו אתם. אלא שעדיין נותר לו מקום לחשוש, שמא יבואו בני אפרים להעלותו אתם אף בלא שנצטוו על ידו לעשות כן, לשם כך ראה צורך להשביע את אחיו, שמעתי לא יניחו בני ישראל לבני אפרים לעשות כן.

אלא שהוקשה לרש"י שכדי לסלק את חששותיו היה יכול לצוות לבניו שישארו מיד, על זה תירץ רש"י שלא שלא היה סיפק בידם לעשות.

הכאת אדם שיש אומדנא שגנב

בסוגיין הקשו, כיצד שייך ששור שהרג שלשה אנשים יהיה מועד, והלא בפעם הראשונה שגנב אדם חייב סקילה, וכבר הורגים אותו, ותירץ רבה שמדובר באופן שהשור רץ אחרי שלש בני אדם זה אחר זה וברחו מפניו, ואמדו שאם לא ברחו היה הורגן. אולם רב אשי חלק על תירוץ זה, ואמר שאומדנא לאו כלום היא.

באו"ש (נזקי ממון פ"ו ה"ז) תלה מחלוקת זו בנידון המובא במסכת בבא בתרא (צג.) על שור שהיה רועה על גב הנהר ונמצא שור הרוג בצדו, אם אומרים ע"פ אומדנא ששור זה הרגו.

בפוסקים דנו על אומדנא שאדם גנב, אם יש לסמוך עליה. **בכנסת הגדולה** (ח"מ ס" טו הגב"י אות יג) כתב, שמי שנגנב ממנו כלי כסף ויש כמה אומדנות מוכיחות שאיש פלוני גנבם, מותר למוסרו בידי השופטים ולכפותו עד שיודה בדברים.

בשדי חמד (מערכת הא' כללים פאת השדה אות קז) הביא דבריו, אך הביא **שבפתחי תשובה** (ח"מ ס" עה ס"ק יט) כתב בשם **הפנים מאירות** (ח"ב ס"י קנה) שאדם שמצא תיבתו פרוצה ונגנב מתוכה הון רב, ויש לו אומדנא המוכחת שאחד ממשרתיו עשה המעשה הזה ואינו רוצה להודות, אסור למוסרו לערכותיהם שהם יענוהו וייסרוהו עד שיודה.

בנידון דומה דן **הפנים מאירות** (שם) על אדם ששלח משרתו להביא לו אבנים טובות שהפקיד אצל סוחר אחר, והמשרת נתנם לתוך כיסו התפור בבגדו, ובבואו לבית בעליו פשפש ולא מצא האבנים טובות, ומענה בפיו שנאבדו ממנו.

לאחר שפלפל בסוגיא זו כתב שאמנם א"א להוציא ממנו ממון אלא עפ"י עדים, וכאן הרי אין עדים, מ"מ מותר לייסרו קצת בשביל שיודה, אם יש אומדנא דמוכח שהוא גנבם.

והביא, ששמע מעשה שהיה בימי הגאון **מוהר"ר העשיל**, שהגאון **הש"ך** הפקיד ביד הגאון **מוהר"ר העשיל** שלשלת של זהב, ונגנבה השלשלת ע"י המשרת של הגאון **מוהר"ר העשיל**, והסכימו ונתנו את אצבעו בין השרוף של קנה השריפה שקורין **בוק"ס**, ולא הודה הגנב, ולאחר שלשה שנים מצאו השלשלת באמתחת הגנב.

מעתה, כתב הפנים מאירות, נלך בעקבות אבותינו, באם שהדבר ברור ע"פ חקירות אנשים יראי אלקים שיש מקום לחשדו, לפי ראות עיני הדין רשאים לייסרו קצת, [ועל כל פנים ע"פ אומדנא הבקי שיכול לקבל יסורים אלו, שהרי גם באדם שהתחייב מלקות צריך לאמוד כמה מלקות מסוגל הוא לקבל], וכתב, וחוכך אני מאד שלא למסרו לערכאות.

בהגהות חכמת שלמה (ח"מ ס"י שמוח) העלה ג"כ כך, שבמקום שיש אומדנא שפלוני הוא הגנב מותר לייסרו ולהכותו. ועיין **בשו"ת שבות יעקב** (ח"ב ס"י קסח).

ומכל מקום כתב **בערך ש"י** (ח"מ ס"י עה ס"ז ד"ה הרוצה) שאפילו אם נאמר שהדיין רשאי לעשות כן, אבל בעל הגניבה אסור, משום שאינו רשאי לעשות דין לעצמו.

התדבקות בתלמידי חכמים וצדיקים וגודל כוחם

בספר החינוך (מצוה תשד) כתב, שהתלמידי חכמים ותלמידיהם הם קיום התורה ויסוד חזק לתשועת הנפשות, שכל הרגיל עמם לא במהרה הוא חוטא. עוד כתב ששורש המצוה לידבק בתלמידי חכמים, הוא כדי שנלמד לדעת דרכי השם יתברך.

הרמב"ם בספר המצוות (מצות עשה ו) כתב, שציוונו השי"ת להידבק עם חכמים, כדי שייגיע לנו בזה להידמות במעשיהם ולהאמין הדעות האמיתיות מדבריהם.

עוד כתב **הרמב"ם** (דעות פ"ו ה"א) שדרך ברייתו של אדם, להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחביריו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים כדי שילמד ממעשיהם.

בענין זה כתב המגיד מדובנא בספרו אהל יעקב (פרשת עקב), מי שלבו מלא יראה את השם יתברך, תזרח יראתו ותפיץ קרני אורה אל הסובבים אותו והמסתופפים בצילו, וכבר הבאתי בשם מורי ורבי הקדוש החסיד רבינו אליהו מווילנא זיע"א, כי יש שיעור אל היראה באדם עד שתפיץ זוהרה גם לאחרים, כי כאשר נתמלאו כל כלי נפשו בצדקה ועוץ, אז ישטוף ויעבור גם לסביביו, אשר על כן באה האזהרה 'את ה' אלקיך תירא' לרבות תלמידי חכמים, כי לולי כן אין אופן אחר להשיג היראה, כי לא דבר קטן הוא, ועם כל קושי מציאותה זהו רק כאשר אין בין ההמון אחד שהוא צדיק תמים, אבל כאשר יש ביניהם אחד, אז השגת היראה קל מאוד, וכמאמר (תהלים לד ח) 'חונה מלאך ה' סביב ליראיו' לסובבים את יראיו.

בספר דברי תורה (ח"ב אות ב) כתב בשם הבעל שם טוב על הפסוק במלכים (א' ב ז), שהאוכל משולחנם וסעודתן של תלמידי חכמים הרי זו טובה גדולה לאדם, וממשיך בזה רפואה וישועה בגשמיות ורוחניות. **ובשולחן הטהור** (ס"י קנו ס"ו) כתב בענין זה של התדבקות בחכמים, שתועלת זו אי אפשר לבאר כי היא ממש עולם הזה ועולם הבא.

ועיין בספר **משנת חכמים** (המעלה השנית אות מג) שכתב, על הטוב יזכר שמם של כמה בעלי בתים יראי ה' ותורתו שבערי טורקיא, שהכרתי בהם שלא למדו כמצטרך בקטנותם, כי היו מחוייבים להתעסק במשא ומתן להביא טרף לאחיהם היתומים וכיוצא, ואח"כ שהצליח השי"ת, מחמת הצער שהיה להם להיות פורשין מת"ת, לא זזו מלחבבה, ומלבד שהיו מחזיקין ביד לומדיה, ומטילין מלאי לכיסן של תלמידי חכמים, קבעו בביתם אכסניא לתלמידי חכמים עד שהיתה נעשית בית וועד, ומכח מה שהיו שומעין בכל יום תמיד מקביעות הת"ח הנכנסין ויוצאין, היו בקיאים במילי דדרשא ובפסקי דינים כאחד שלמד מתוך הספר, ומי שלא היה מכיר אותם לא היה יכול להבחין אם מה שהיו יודעין היה מחמת עסק התורה, או מפי השמועה עד שהם עצמם היו מספרים שמועותם, כל שכן תלמיד הנכנס לבית הספר שאם יתמיד לשמוע דברי רבו כל יום ויום, יוסיף לקח ותארנה עיניו להבין מה שהוא שומע ואח"כ לדבר.

וע"ע **באגרות חזון איש** (ח"ג ס"ב) שכתב, אם היו בני תורה עמלים בתורה לאמתתה, היו מצילים ילדים הרבה ואנשים רבים מהרהורי עבירה וכפירה וכיוצ"ב, בשפע קדשם בהשתפך רוח טהרה בעולם, ובסביבות בעל תורה אמיתי הדבר ניכר לעינינו השפעה מרובה על אנשים הרבה, מה שכל השתדלות מעשית לא תשיגנה, וכמו כן יש רשמים על הרחוקים שאין עין הרואה מרגשת בהם לדקותם.

כיצד מתחלקים היורשים בפיצויים עבור הריגת אביהם

בשו"ת מנחת יצחק (ח"ז סי' קל"ז) נשאל, בדבר אדם שעבד בחברה שמספקת בשר לא", ובהיותו נוסע באירון לעבודתו נפל האירון ונפטר לבית עולמו, והחברה בה עבד משלמת פיצויים למשפחה, כיצד מתחלקים היורשים והאלמנה בממון זה.

בתשובתו כתב המנחת יצחק, שהיות והמת לא זכה בכסף מחיים אין לדון בזה מדין ירושה, ואף בשור שהרג אדם שבעל השור משלם את הכופר ליורשים, אין זה מדין ירושה, שהרי לא זכה המת בכסף מחיים, אלא גזירת הכתוב הוא שהמזיק יתן כופר ליורשי המזיק, וכמבואר **במנ"ח** (מצוה נא) שכתב, שאין בכור נוטל פי שנים בזה כיון שלא בא מכח ירושה. ולכן פסק **הרמב"ם** (נזקי ממון פי"א ה"ב) שאם המת אשה, הכופר ליורשיה מצד אביה, ואינו לבעל. [אמנם עיין **בקצוה"ח** (סי' תה סק"א), **בשו"ת מהר"ם מלובלין** (סי' טו) ו**בחהו"א** (ב"ק סי' טו אות לו) שבדבריהם מבואר שאף הכופר הוא מדין ירושה].

לפי זה פסק **המנחת יצחק** שהיות ואין זה מדין ירושה, ועוד שתשלומי הפיצויים אינם שייכים לדין כופר שאמרה תורה אלא הם רק מצד תקנת החברה לשלם למשפחה של הנהרג, כי נהרג בדרך לעבודתו, ממילא תלוי הכל בתקנת החברה. ואם למשל אמרו שנותנים רק למשפחה שהיו סמוכים על שלחנו, שייך להם, או שבשעה שהגישו את בקשת התביעה הדגישו במשאלתם שנשאר אלמנה וילדים שעדיין לא הגיעו לפרקם ותלויים בה, בודאי צריכים להתחשב בזה, אבל אם לפי הנהוג היכן שלא הדגישו הנותנים שנותנים רק לאלמנה והילדים הנ"ל, אז מחלקים לכל המשפחה היינו האלמנה והבנים, יש לחלק לפי הנהוג.

וכן **בשו"ת אחיעזר** (ח"ג סי' לד) שנשאל בדבר הסכום שנתקבל לאחר פטירת חתנו ז"ל מחברת הבטחון ממקרי מיתה מחויבת לתת חלק עשירי לצדקה כמו שמפורש בצואתו, או כיון שסכום זה אינו משתלם אלא לאחר מיתה לא היתה לו הזכות לפקוד עליו ולצוות לעשר ממנו לצדקה.

כפרה על הריגה בגרמא

בשו"ת שואל ומשיב (מהדורה א ח"א סי' קעג) כתב לדון בעניין אשה שהשכיבה אצלה ולדה בלילה בן ט' שבועות, והיה בריא ומצאוהו מת בבקר ובקש מאתי לסדר לה תשובה.

לאחר שהאריך בנידון כתב, אחר כמה שנים מצאתי ראייה ברורה שכל מי שגורם להרוג נפש צריך תשובה וכפרה, שהרי אמרו בסוגיין ששור מועד שהרג בהיותו תחת שמירת השומר חנם, ושמרו שמירה פחותה, אף שלא היה מחויב לשמור יותר שהרי מטעם זה אינו חייב בתשלומי השור מ"מ חייב השומר כפרה, הרי שאף שרק גרם להרוג ולא הרגו בידים צריך כפרה.

בענין זה הביא שם גם מעשה שהיה בשנת כת"ר בט"ו בשבט, שאחד ילדה לו אשתו בן זכר, ולא מלאו לו שלשים יום ונמצא בלילה מושכב על עריסה ובבקר מצאו שהיה מת, והרופא אמר כי נחנק, והיות שכל שהוא בעריסה בלילה הרי זה קרוב לפשיעה משום שאין דרך שיהיה מושכב בעריסה בלילה, [עיי"ש הוכחתו מירושלמי] ועכ"פ צריך תשובה, אמנם הנחלת שבעה פטר אשה מתשובה עבור שהיה נפל ואינו בן קיימא, ודבריו תמוהים.

שור של שביעית שהרג נפש, והנחת שור בבית הסוהר

בפוסקים דנו על שור שיש בו קדושת שביעית שהרג, אם סוקלים אותו, או שמא כיון שאסור להפסיד שור של שביעית אסור לסוקלו.

ב'קול תורה' (תשרי תשס"ד) דנו בזה, וכתבו שמאחר ושור זה מתועב שהרג את הנפש, אין בו מצות 'לאכלה', שאין רצון השי"ת שיאכלוהו אלא ידונו אותו למיתה ויסקלוהו ופקעה קדושת שביעית ממנו, כי הוא אינו ראוי לאכילה, ורק פירות הצומחים כראוי הם קדושים וניתנו לאכלה, ולא שור שיש בו רעל ורציחה ומצוה לדונו למיתה, וכעין זה דן הירושלמי (פסחים פ"ב ה"א) רבי ירמיה בעי, פטר חמור שהמית במה היא מיתתו בעריפה או בסקילה, ופירש הקרבן עדה זה שהמית אדם האם בעריפה, או שמא לאחר שעשה מעשה נחמיר עליו שתהא מיתתו בסקילה.

והנה בספר **נפש כל חי** (סי' ט ס"ו) כתב, ששור שנגמר דינו למיתה עדיף שיהרגנו בידים כגון ע"י סכין וכדומה, ולא יניחו במקום סגור שימות שם מרעב כיון שיש בכך צער בעלי חיים.

מקור לכך הביא מתוס' (סנהדרין פ.) שכתבו גבי על מה שאמר רבי יהודה שם ששור שנגמר דינו לסקילה שנתערב בין שוורים שמוותרים באכילה, שכונסים את כולם לכיפה, [מקום עד שימותו שם], והקשו ע"ז התוס' למה כונסים אותם לכיפה ועושים צער בעלי חיים, ומקלקל חצירו וכיפתו, ליערפינהו בקופיץ. ומבואר בדבריהם שעדיף לערוף בקופיץ מלכנס לכיפה כדי למנוע צער בעלי חיים.

ומ"מ כתב ע"פ תוס' (שם) שאם על ידי שיהרגו בידים עלול להיגרם מכשול, עדיף שיכניס השור למקום סגור שימות שם מאליו, אע"פ שיש בכך צער בעלי חיים.

דין תורה בין איש לאשתו

בשו"ת אגרות משה (ח"מ ח"א סי' ה) כתב, שטעם **הגר"א** לא שייך אלא בכל תובע ונתבע שאין שום נידון קודם שאנו שומעים התביעה, ולכן צריך התובע לבא למקום הנתבע שידעו שיש מה לידון ויביאוהו לפניהם לדון, אבל בדבר הידוע שיש נידון עוד קודם ששמעו טענות מהתובע, כמו באשה שנסעה מבעלה ובאה למקום אחר לבי"ד, שהכל רואים שהבעל הוא תובע ממנה שהיא מורדת, והיא נתבעת שצריכה להשיב, שנמצא שאף שלא בא לבי אסיא יודע האסיא, אם כן לא שייך סברא זו, אלא יש לדון כדין נתבע שצריך לילך לבית הועד כשרוצה התובע. ועיי"ש עוד סברות שהביא שהולכים אחר הבעל.

ואם יש לה תביעות שתובעת גם ממנו, הרי לענין תביעותיה לא ידוע עד שתטעון, וא"כ הרי היא צריכה לבא למקום בעלה הנתבע כדין תובע ונתבע כשהן בשני מקומות, שצריך לילך למקום הנתבע, ונמצא שבין מצד תביעתו ובין מצד תביעתה צריכה לילך למקומו.

אבל הוא רק כשהנידון הוא לעשות שלום ביניהם, אבל אם החליטו שניהם להתגרש, שוב אין שייכים זה לזו, כיון שבהסכם שניהם בטלה התחייבותם מזה לזו ולהיפוך, ותביעותיהם ככל תובע ונתבע ואין שום הכרעה בזה, רק שמי שכאיב ליה יותר, שאחד לא איכפת לו כ"כ להיות כן, והשני איכפת לו יותר צריך הוא לילך למקום השני, כיון שזהו הטעם שהתובע הולך למקום הנתבע.

צבא קמח מד

הרחקת דבר שיכול להזיק

במהרש"א (לעיל ח"א טו.) כתב, מנין שלא יגדל כלב רע וכו', ושלא יעמיד סולם רעוע, הוסיף בזה, אף שכבר הזהיר הכתוב על המעקה, זה הוא מפני דרי בני ביתו שלא יפלו מהגג, אבל לגדל כלב רע שודאי לא יגיע ההיזק לבני ביתו, משום שהורגל כלב הרע עמהם, אבל הוא מגדלו לשמירתו מן הגנבים בלילה, וכן בסולם רעוע ידעו בני ביתו שהוא רעוע ולא יעלו עליו, הייתי אומר שמוותר, אעפ"כ אמר לא תשים.

ועיין בספר חסידים (פארמא, סי' קס) שכתב, 'לא תשים דמים בביתך', מכשול לא נאמר אלא דמים, אם יפול אע"פ שלא ימות מעלה עליו הכתוב כאילו שפך דמים. לא יניח אדם בביתו כלי מלא מים, לפי שדרך של ילדים להסתכל במים דמותם, ושלא ישחה ויפול בהם, ואפילו אם ינצל מנקין לו מזכויותיו, ומעלין עליו כאילו חנק אדם. ולא יכניס אדם אצלו בני אדם שהם בעלי קטטה, וכן בני אדם המענישים ומקללים, שלא יכו זה את זה, ולא יקלל ולא יעניש איש לחבירו. נאמר דמים ולא אמר דם אלא דמים, דם הנופל ודם זרעו. אם יפול וקם ויפול פעם אחרת, וגם רבים אחרים או הוא. וחייב משום 'את דמכם לנפשותיכם אדרוש' ולא תשים דמים בביתך'. ולא תגרום שיהו דמים.

אם צריך בעה"ב לטרוח אחר הפועל לשלם לו

בספר אהבת חסד (פ"ט סי"א) כתב, אם בעת שתבעו הפועל לא היה לו מעות, ואח"כ השיג מעות קודם שעבר הזמן, מחויב להוליך לו המעות או להודיעו שיבא ויטול מעותיו, כדי שלא יעבור על בל תלין.

בנתיב החסד (ס"ק לא) כתב לבאר, שמועיל אם רק מודיע לו, אף אם מתעצל השכיר לבא וליקח מעותיו, שלא מצינו לענין פרעון שכיר בעלמא שיצטרך בעל הבית להוליך המעות לביתו, אלא השכיר צריך לילך וליטול מעותיו, ואף שכבר תבעו פעם אחת ולא היה לו, צריך לילך פעם שנית אחרי מעותיו אחרי שהודיעו בעה"ב שיש בידו מעות.

ראיה ליסוד זה הביא מה שאמרו בסוגיין, מאן דכאיב ליה כאיבי אזיל לבי אסיא. והיינו שהפועל שרוצה את התשלום עליו לבוא לבעל הבית, וכן הוכיח זאת ממה שאמרה תורה, 'לא תבוא עליו השמש כי עני הוא וגו' ולא יקרא עליך אל ד", שמוכח שעיקר הקפדת התורה לא נאמר רק כשהבעה"ב מעכב הפרעון אצלו, ולא כשמצריך את השכיר לבא אצלו אחר מעותיו.

ובאופן שהעני לא תבעו, כתב בספר אהבת חסד (פ"ט סי"א) שיש אומרים שאפילו אם לא תבעו, יש לזיהר לסלק לו השכירות רק שאינו עובר בלאו.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

צבא קמח מה

חידוש הגר"א ב'הולכין אחר הנתבע'

ברמ"א (ח"מ סי' יד ס"א, סי' עג ס"י) כתב, התובע צריך לילך אחר הנתבע, אם הוא בעיר אחרת, אף ע"פ שבעיר התובע הבית דין יותר גדול. שהולכין אחר הנתבע.

בטעם דין זה נאמרו בראשונים כמה מהלכים, ובביאור הגר"א (סי' יד ס"ק יח, סי' עג ס"ק לד) הביא מקור לדין זה מה שאמרו בסוגיין, מאן דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא. כלומר, התובע שמבקש דבר לעצמו מהנתבע עליו להטריח עצמו למקומו של הנתבע, כשם שהחולה המבקש רפואה מטריח עצמו לבית הרופא, והמוציא מחבירו עליו הראיה. ועיין בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב סי' ב) מזה שהעיר בדבריו.

במאזנים למשפט (שם סק"ז) כתב, שכל שיש לנתבע טורח והפסד יותר מאשר לתובע, על התובע לטרוח יותר, דמאן דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא.

בחירת דיינים מסוימים בבי"ד

בתשובות והנהגות (ח"ג סי' תלז) נשאל אם יכול הנתבע לברור הרכב מסוים בבית דין, או שמא הכלל שהולכים אחר הנתבע הוא רק לאיזה בית דין ללכת, אך אין הנתבע יכול לבחור את הרכב בית הדין.

והשיב, שעיקר הטעם שהולכים אחר הנתבע הוא כדי שאם יפסקו לחובתו לא יוכל לטעון שהבית דין לא בקיאים, שהרי הוא עצמו בחר לדון שם, והביא דברי הגר"א הנ"ל שמשמע מדבריו שלעולם התובע רודף אחר הנתבע. אמנם לדינא תלוי הדבר בתקנות המקום בבית דין. וכתב שנראה ברור שכל שמוכן לדון אפילו בהרכב אחד באותו בית דין, אם הם מסכימים לדון בדבר, אף אם עביד שלא כדין אין זה מספיק לדונו כסרבן, וממילא יש לבקש את התובע לבוא לבית דין לדון בהרכב זה.

בביטול שידוך

בשו"ת זקן אהרן (וואלקין, ח"ב סי' קח) נשאל על אחד שבא בקשר שדוכין, וכעת הכלה חוזרת בה, מי מהם נקרא הנתבע שהולכים אחריו.

והשיב שפשוט מסברא שמאן דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא, ולכן אם עשו חרם או קנין באופן שהמבטל הרי הוא בנידוי, ומי שחייב נידוי הרי הוא מנודה אף אם לא ינדוהו בי"ד, על כן אותו צד שרוצה לקיים השידוך לא נקרא תובע, כי מה חסר לו אם לא יבוא לפני בי"ד שהרי הצד השני מנודה, ורק הצד השני שרוצה לבטל השידוך ולהתיר הנידוי הוא מוכרח לבוא לבי"ד, וממילא בנידון זה שצד הכלה הוא המבטל, הרי הם מחויבים ללכת למקום החתן שהוא הנתבע. אולם אם לא עשו קנין לכוונת שבועה, אין צריך בזה לשום התרת בי"ד, והוסיף שאמנם יש שכתבו שדוקא בדבר התלוי בתביעת מומן הולכים אחר הנתבע, ולא כשכל התביעה היא כדי להסיר נידוי או חרם.

ועיין בשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"ד חו"מ סי' שח) שדן מי התובע ומי הנתבע בדין תורה בין שותפים.

צבא קמח מו

הנאה מוולד או מביצה כשנדר הנאה מהאם

בש"ת תורה לשמה (סי' רל) דן על אדם שאסר עליו בקונם בהמה אחת ותרנגולת אחת שהיו בביתו, ואותה הבהמה היתה מעוברת וילדה בו ביום, וגם התרנגולת אחר קצת רגעים מעת שנדר הטילה ביצתה, אם הולד והביצה ג"כ נאסרו עליו או לא.

בתשובתנו כתב, שבהיות הולד בבטן אמו הרי הוא חשוב מגוף שלה, ולכן הוא מותר בשחיטת אמו, שאם נשחטה האם ונמצא ולד בתוכה א"צ לשחוט את הולד, אבל הביצה אחר שנגמרה אין זו חשובה מגופה של התרנגולת, אלא דבר המונח שם, ולכן ביצים גמורות שנמצאו בתוך התרנגולת לאחר שחיטתה מותר לאכלם בחלב.

ראיה לדבריו הביא מה שאמרו בסוגיין לענין נזיקין, אמר רבא פרה שהזיקה גובה מולדה, משום שולדה גופה היא, תרנגולת שהזיקה אינו גובה מביצתה, מפני שפירשה בעלמא הוא, והיינו שהביצה אינה מגופה אלא מובדלת ומופרשת ממנה.

א"כ בנידון השאלה לגבי בהמה, כיון שהעובר חשוב מגופה נאסר גם הוא אגב אמו, אבל הביצה שאינה מגופה של התרנגולת, ולא היתה חלק ממנה בשעה שאסרה, שהרי מיד אח"כ הטילה אותה, לא נאסרה עליו אגב התרנגולת.

סם המות לגנב

במסכת דרך ארץ רבה (פ"ה) מעשה ברבי יהושע שהשכים אצלו אדם והעלהו לגג לשכב, ונטל [רבי יהושע] סולם מתחתיו, מה עשה אותו האיש עמד בחצי הלילה ונטל את הכלים וכרכן בטליתו, [רצה לגנוב כליו של רבי יהושע], וכיון שביקש לירד נפל מן הגג ונשברה מפרקתו.

במנחת שלמה (ה"ג סי' קה) כתב, שלמוד מכאן רק שמותר או צריך כל אדם לשמור על ממונו, ולהזהר גם מכשרים כמו מליסטים, אבל לא נשמע משם שמותר גם לבייש אותם, וגם נראה שאם אותו גנב לא היה בהול כל כך לבצע גניבתו לא היה בא כלל לידי בזיון, וכ"ש לנזק של חבלה, כי היה רואה שהסולם איננו והיה מבקש מבעה"ב להביאו, והיה דן אותו לכף זכות שהסילוק היה לאיזה צורך ולא להיות נעלב מזה, ומה שנשברה מפרקתו היה רק מחמת רוב הבהילות שלו, וממילא א"א ללמוד כלל ממעשה זה שמותר לגרום חבלה לגנב, וכ"ש שלא לסכן חיים בשבירת מפרקתו, שנחשב כמת שמטמא מחיים.

אמנם בדרך שיחה (עמ' שעא) דן בעניין השאלה הידועה בגנב שנכנס לבית ע"י חבלים, אם יכול בעל הבית להחליף החבלים בחלשים יותר, כך שאם יתלה עליהם הגנב יפול, אם מותר הדבר.

וכתב להתיר הדבר עפ"י המעשה שהובא בדרך ארץ רבה הנ"ל, שהרי גובה י' טפחים הרי זה סכנת מיתה, ומ"מ הלעיטהו לרשע וימות. והוסיף בעל הדרך אמונה, על המעשה באדם שרצה לתפוס את הגנב שהיה גונב לו כל יום את האוכל שלו והניח במאכל סם המוות, שמותר לעשות כן כי בתוך שלו הוא עושה, והלעיטהו לרשע וימות.

ובשם בעל המשנה הלכות הביא, שהקשה על כך ממה שאמרו בסוגיין הנותן סם המות לפני בהמת חבירו חייב בדיני שמים, ותירץ בעל הדרך אמונה שיש לחלק, כי בסוגיין נותן לפני בהמת חבירו, ואילו כאן חבירו בא לגבולו ובר דעת הוא, ולמה עושה כן.

את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים

העוסקים בתורה ומודיעים שמו של הב"ה ותורתו ויראתו לכל העולם, שכל הירא מהב"ה צריך שיהא ירא מעבדיו וחסידיו שהם ת"ח כביכול, משל למלך בשר ודם שיש לו בני בית נאמנים וכל שהוא מעבדי המלך בכל מקום שמגעת מלכותו, כיון שהולכין בני ביתו של מלך לשם ומוליכין חותמין וידועים ונכרים שהן בני ביתו של מלך הכל מתיראין מהן ומכבדין אותן, ק"ו על אחת כמה וכמה מלכי המלכים הב"ה שלא ברא את עולמו אלא על תורתו ועמו ישראל העוסקים בתורה, והתורה נקראת אמת שהוא חותמו של הב"ה. וכל העוסק בה הוא מקיים את העולם שאלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת, ק"ו שצריכין כל בריותיו של הב"ה לכבדן וליראה מהן שהם עבדיו של הב"ה ומלמדין את ישראל ליראה ולאהבה את המקום והיאך יעבדוהו. וכן מצינו נמי שהשוה הב"ה כבוד אב ואם לכבודו, וכבוד ת"ח יותר מכבוד אב ואם כדאמרי' שזה מביאו לחיי העולם הזה וזה מביאו לחיי העולם הבא.

(ספר האשכול, הלכות רבנן)

את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים

'הצדיק אבד ואין איש שם על לב' (ישעיה נז א). יש לומר בזה שהוא פירוש וטעם על שאנו רואים שיש על פי רוב ששונאים להצדיק והוא כאבוד ביניהם שאינם מסתכלים בו כלל ומתרחק על זה ואין איש זה הקב"ה כמו שכתוב (שמות טו ג) 'ה' איש מלחמה', שם על לב היינו מפני שאין משימין הקב"ה על לבם כי זה סימן לזה כמו שהושוו כבודם על פי חז"ל (בבא קמא מ"א): את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים והבן.

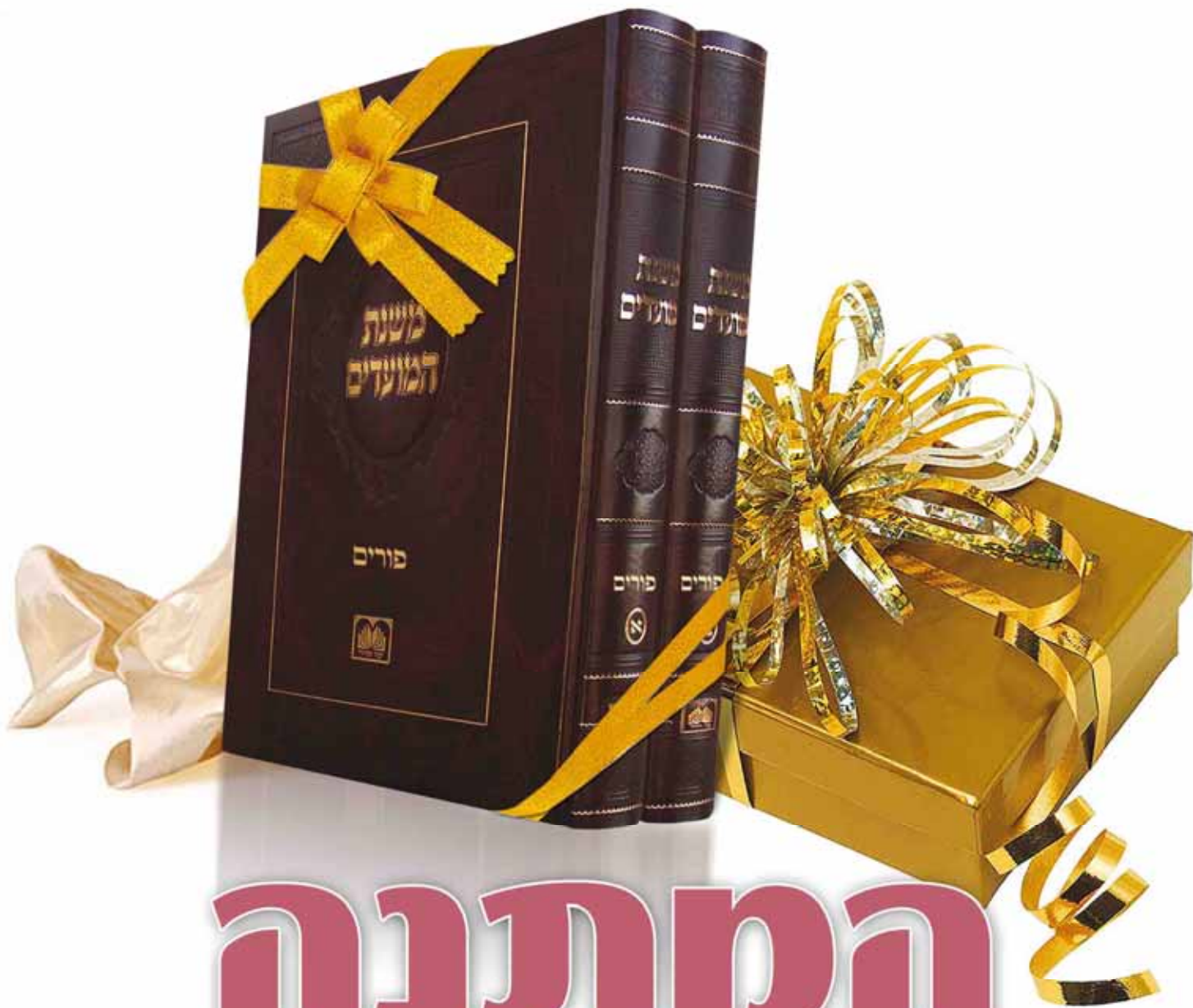
(דגל מחנה אפרים, ליקוטים)

את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים

לכן מצינו גבי שמעון העמסוני שדרש כל האתין שבתורה כיון שהגיע לאת ד' אלקיך תירא פירש. כי כל אחד מישראל יש לו אות בתורה, כמו שכתוב (דברים לב מז) 'כי לא דבר ריק הוא מכם', פירוש כל התורה הוא מכם כי ששים רבוא אותיות שבתורה הם נגד ששים רבוא נשמות בני"י. וזה שכתוב (תהלים יט ח) 'תורת ד' תמימה משיבת נפש'. משיבת לשון תשובה כי התורה מסייעת לבני ישראל לשוב בתשובה נכונה. כי בלתי זאת חסירה האות מאיש ישראל הזה הפוגם בתורה כנ"ל, והתורה צריכה להיות תמימה, לכן היא משיבת נפש החוטא בתשובה להיות לו לעזר. וזה שאמרו שדרש רבי שמעון כל האתין בתורה, פי' האותיות שבתורה תיקון כולם על ידי הנשמות התלוים בה. וכיון שהגיע פי' האותיות תיקון כלם על ידי הנשמות פירושו כיון שבא למדת היראה הגדולה, היה מתירא מעצמו כמ"ש קשוט עצמו ואמר בלבו כי אין שייך ללמוד לאחר. עד שבא רבי עקיבא ולימד את ד' אלקיך תירא לרבות ת"ח. פירושו, כי רבי עקיבא בא לעולם על דבר זה כדי ללמד תורה לרבים, כמ"ש גבי אילן הנתוע לרבים כי שורש נשמתו הוא כמו אילן, וכל ישראל הם הגופים כי הוא הי' חלק נשמתו של משרע"ה. וזה שאיתא עד שבא רבי עקיבא ולימד. פירוש, שבא לעולם ללמד לרבים וכו'. 'את' לרבות ת"ח, כדי שיתרבו בעולם ת"ח.

(תפארת שלמה, וילך)

המתנה

משנת המועדים לפורים

מיטב ספרי ממלכת התורה עוז והדר
אסופים בשני כרכים מפוארים, מתנה יהודית מקורית

מגילת אסתר עם כל המפרשים, כפתור ופרח על מגילת אסתר, תלמוד בבלי המבואר מתיבתא, מהרש"א, ילקוט מפרשים, ביאורי רש"י, ביאורי התוס', ילקוט ביאורים, אליבא דהלכתא, תמצית הדף, כפתור ופרח, לוח התאריכים, משנה תורה להרמב"ם, מפרשי היד החזקה, משנה ברורה המבואר, ערוך השולחן, שני לוחות הברית, קדושת לוי עם ציונים והערות, תפארת שלמה, מהדורה חדשה עם תוספת של סיפורים ומעשיות מצדיקי הדורות.

מוקד מנויים:

1800-22-55-66

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

להגדיל תורה ולהאדירה

מהדורת הש"ס המבוארת היחידה עם כל המעלות החשובות ללומד:

- ☞ תבנית הגמרא מתוך תלמוד בבלי' עוז והדר מהדורת פריעדמאן עם כל המעלות והרוספות על הדף, כולל 'הגזות וצינונים' המכיל את כל ההערות החשובות ללומדים.
- ☞ משנת הראשונים - לקט ביאורי הראשונים על דרך הפשט מודפס על הדף.
- ☞ פירוש המהרש"א על הש"ס מהדורת 'עוז והדר' עם ההגזות והערות'.
- ☞ הביאור מבוסס על פי פירוש רש"י והראשונים וכל ספרי המפרשים, ונערך באופן יסודי כדי עורכי ש"ס 'מתיבתא'.
- ☞ הביאור הייחודי על הדף, הינו פרי יגיעה ומטמחות מיוחדת של 'תמצות' מתוך הביאור הערחב מטהדורת 'מתיבתא' הטלל את כל הפירושים שיש על הדף.
- ☞ הביאור ערוך בלשון הקודש ובשפה ברורה, ללא עיבוד ומורת זר חול בקודש ח"ו.
- ☞ המהדורה היחידה שנערכת על טהרת הקודש, בידי צוות ענק של יראי שמים, רמ"ם תלמידי חכמים ומורי הוראה, בהסמכת ובהכונת גדולי ישראל שליט"א.
- ☞ הביאור מולל - בדרך כלל - עמוד אחד בלבד מול כל עמוד גמרא, ייחודיות הביאור בא לידי ביטוי במקומות הטעונים הסבר רב, בו הביאור מתרחב גם מעבר לדף אחד ללא דילוג בשום הסבר נחוץ.
- ☞ עיוני הפשט - מדור מיוחד בסוף המסכת עם הקושיות והתירושים המרכזיים וההערות החשובות בכל סוגיא. כך יוכל כל לומד להשיג את הבנת הנקודות העיקריות של הסוגיא.
- ☞ סיכום כולל של מהלכי הגמרא ומסקנותיה.
- ☞ הקדמה מקיפה לכל מסכת.
- ☞ מושגי המסכת הקדמה למסכת בה מבוארים כל המושגים המובאים במסכת זו.
- ☞ מבוא קצר בתחילת כל סוגיא המסייע להבין את נבכי הסוגיא.
- ☞ הביאור נוסח לאחד עריכתו ע"י צוות תלמידי חכמים מומחים ללשון, כדי להעניק ללומד פשטות ובהירות שתלווה אותו לאורך כל מהלך הסוגיא בקו אחד וברור.
- ☞ עימוד מאיר עינים שאין דומה לו, חד וברור באותיות משיבות נפש.
- ☞ מודפס על נייר קרם משובח וצורת חו"ל (ללא חילול שבת ח"ו).
- ☞ כריכה איכותית טפוארת מסקאי עבה במיוחד, הנשמרת לאורך שנים רבות.

תלמוד בבלי המבואר

שפה ברורה

לראשונה בעולם התורה

כל מסכת מבוארת בכרך אחד בתוספת מדורי עיון והלכה המהדורה היחידה שזכתה לברכתם ולהסמכתם של כל גדולי ישראל שליט"א

כרך גדול
99 ₪

כרך פנימי
79 ₪

חדש!

שפה ברורה מסכת בבא קמא

עד כה הופיעו מסכת סוכה - ביצה, גיטין, קידושין

למבקש ולמילק מהלך ומלך!

להשיג גם בכרכים
וגם בחוברות

מוקד הזמנות:

1800-22-55-66

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

להגדיל תורה ולהאדירה